

EESTI NOORTE MEESTE KRISTLIK ÜHING ROOTSIS

Tekniska Kamm i Sverige & Estonian YMCA in Sweden.
Birger Jarls gatan 35, Stockholm.

Loenguteseeria Nr.1./Teaduse ja kultuuri valdkonnast/

Loeng Nr.22.

Toimetanud ENMKÜ peasekretär mag.R.Kiviranna.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
* EESTI KIRJANDUS MAAPAOS II *
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

EESTI LOOMING - EESTI KIRJANDUSE JA RAHVUSLUSE KANDJANA.

Oleme harjunud kuulma, et eesti pagulased oma kodumaad maha jättes usaldasid end saatuse hooleks tühjade kätega. Materjaalselt võttes see ongi nii, kuid absoluutse tõena mitte, sest eesti põgenikud tõid endaga kaasa suuri ja kaaluvaid väärtusi - oma mehise meele, julguse, ettevõtlikkuse, suured elukogemused, ja mis kõige tähtsam, oma rahvuslikud ja kultuurilised traditsioonid.

Viimaste hulgas on üks, millest täna eriti tahame kõneleda - nimelt KULTUURIAJAKIRI "LOOMING", mis maapaos on saanud endale värskendatud, nooruslikuma nime "EESTI LOOMING". See ajakiri mis asutati enam kui 20 a. tagasi, on olnud eesti kultuurielus kõrguste näitajaks pikad iseseisvusaegsed töö- ja loomingu-aastad. Tema sinid on olnud ülevad, tema kaudu on tahetud tõsta kõigepealt eesti kirjanduslikku kultuuri, enda võimalusi üldsusest ettejõudnuile, kasvada kehvalgi maapinnal vaimu nõudlikumaid õisi. Sellel teel ongi mainitud ajakiri olnud eelkõndijaks uste ja väravate avajaks. Loomulikult on temassegi, nii ilmesse kui sisusse jätnud jälgi aja mööna ja langused, kuid kõrgele säetud sihtide puhul on ju tagasilööki nõrgemad kui nad muidu oleks olnud. "Looming" sellisena nagu ta välja arenes ja püsima jäi 20 iseseisvuse aasta perioodil, on olnud ürituseks, mille taolist vaid harvadel rahvastel on kõrvale panna. Me teame, et sellist ei olnud meie vennasrahval soomlastel, et sellist ei ole praegu Rootsis, Norras ega ka Taanis. Vaid meie lõuna-naabrid lätlased suutsid samalaadse üritusena üleval hoida oma "Daugava" ja suudavad seda nende auks ka praegu põgeniku põlves.

Pagulaselu koorma all ja töörühkimises on meie laial publikul vähe aega olnud ja võimalusi järele mõelda, kui palju meile tähendab, et endise "Loomingu" järglast ka siin võime käes hoida. Kui 1944 a. rühm juba tollal maapagulusse siirdunud eesti kirjanikke kevadtalvel Soomes teose väljaandmisele asus, kerkis tõsiselt üles väljaande nime küsimus - kas jätkata endise nime "Loominguga" või leida midagi uut. Traditsioonid on tugevad ja nõudlikud, eriti kultuuritraditsioonid. Seepärast ei võinud ka "Loomingu" nimi kanda kaduda. Ent maapagulus, rahvusliku valvsuse vajadus ja armastus Eesti vastu tingisid nime täiendamise selle ühe sõnaga, mis meile kujutab meie kodu, meie isamaad. Ja samal ajal on huvitav märkida et kõigil varasemalgi rahvauliku surve perioodidel, olgu see endise tsaaririigi rüpes või võõraste okupatsioonide all, on Eesti olnud nagu mingi nõiasõna, mis iseenesest liitus kõigisse asutatavate ürituste nimedesse. Tuletame meelde majandus-, kirjastus-, haridus- jne seltse ning ühinguid. Kõigi nende nimedesse kuulus siis lahutamatult sõna Eesti. See oli protest, lootus ja üleskutse kesk masendavaid aegu.

Ka Eesti Loomingu ilmuma hakkamine väljaspool kodumaad sisaldas iseenesest kõiki neid elemente - protesti, üleskutset, uusi lootusi. Esimese Helsingis ilmunud numbril eessõnas öeldi: "Hetkel tuleb eesti kultuurilisel eneseavalduse tahtel võidelda suurte tõkete ja raskustega." Väli- sed olukorrad kodumaal on surunud eesti loomingu tagasi kõige primitiiv-

sematesse oludesse ja hämaramatesse tingimustesse. Kodumaine kirjandus-
turg on muutunud nii ahtakseseks, nagu ta seda pole olnud aastakümneid
ning vabast loomingust selle sõna endisest tähendusest pole olnud juttu
bolshevisid vägivalla sissehurrust saadik. Nendes tingimustes on eesti
kultuurilisel eneseteostamise tahtel tulnud otsida ja leida uusi enese
avaldumisteid. Üheks selliseks omaaigatuslikuks teemurdmiseks vaba trü-
kisõna lähteile tuleb pöörduda käeolevatki koguteost, mis igal juhul on
üheks eestlaste teotakte ja loomingukihu tunnuseks."

Peame tunnustama et need sünad peavad paika ka nüüd, enam kui kaks
aastat hiljem. "Eesti Loomingut" on vahepeal ilmunud neli numbrit üle
sajaleheküljeliste väljaannetena, vanas tuntud, kodumaalt armsaks saa-
nud välimuses. Esialgu Soome-perioodi sulemeeste rühmale on liitunud
1944.a. sügisel Rootsi saanud eesti mitmekesine ja jõuline kultuuri-
tegelaste kaader, kellele lisaks on ~~xxx~~ edaspidi veel oodata Saksamaa
eestlaste märkimisväärset panust. Eesti Loomingu senisels numbriks aval-
dati kõrgetasemelist lüürikat sellistelt nimedelt nagu: Maria Under,
Gustav Suits, Henrik Visnapuu, Artur Adson, Bernhard Kangro, Juhan Sini-
mäe, Raimond Kolk, Hilda Esko, Kalju Lepik, Reet Veer ja Ivar Grünthal.
Prosaistide peret on siiani esindanud August Mälk, Karl Ristikivi, Aino
Kallas, Arthur Adson, Albert Kivikas, Edg.V.Saks, Valev Uibopuu, Valli
Voitk, Arvi Moor, Ev.J.Voitk, Artikleid Eesti Loomingule iseloomuliku
põhjalikkuse ja sügavusega on kirjutanud mitmetelt erialadelt sellised
kvalifitseeritud sulemehed: Joh.Aavik, Hanno Kompus, Olav Roots, Armin
Tuulse, Ants Oras, Arvo Mägi, Lilli Kaelas, Eduard Ole, Aino Suits, Il-
mar Laaban, Aleksander Kaelas, Sulo Haltsonen jt.

Kodumaise "Loomingu" üheks vooruseks peeti seda, et ta iseseisva
Eesti riikliku elu kosutava kaitse all oli ühiseks loominguliseks tööks
kõrnuti mobiliseerinud kõik võimalikud eri leerid, voolud ja maailma-
vaated. Pilg äsja loetletud autoritele tõendab, et ka Eesti Looming on
seda traditsiooni jatkanud, ehitades oma tööd vaimule, mis vaba väikla-
sest kitsarinnalulisest ja kildkonna arusaamadest. Lisaks endistele nime-
dele on Eesti Looming tõstnud avalikku rambivalgusse rea noori, keda
veel kodumaal ei tuntud, kuid kelle arenev anne ja võimed lubavad neilt
oodata ja loota töö jätkamist kultuuripõllul, mida vanem põlv on ala-
nud. Neid on Eesti Looming võtnud vastu sõpruse ja arusaamisega.

Võrsil olles ei tee eestlased tööd ainult enesele ja enese jaoks,
kontakt ümbritseva miljööga paljastab meie võimeid ka võõraste ees.
Sellest on ilusaks näiteks Loomingu ilmumise vastukajad Soomes. Aja-
kirja ilmumist mainisid ajalehed Karjala, Suomen Sosiaaldemokraatti,
Suome Kuvalehti. Viimane märkis sel puhul: "Eestlased on jälle kesk
raskusi hämmastanud meid, vanemaid vendi. Raamatukauplustesse on ilmu-
nud hõimusõpradele ja eesti kirjanduse harrastajaile tuttav väljaanne
"Eesti Looming", mis kõneleb endistest aegadest ja rahulikust, üles-
ehitavast kultuuritööst haruldaselt võimsat keelt. Meil Soomes ei ole
ka rahuajal suudetud jõuda sellise väärtusliku kirjandusliku väljaande-
ni - eestlased aga toimetavad seda, viibides olude sunnil kodumaa pii-
ridest väljaspoolgi." Soome kirjandustegelane mag. Parikka mainis oma-
korda "Malevlase" veergudel: "Kuigi Eesti Looming on mõeldud esmajoones
kodumaa piiridest väljaspool asuvate eestlaste julgustamiseks ja ühen-
damiseks, on mainitud väljaandel ka soomlaste seisukohalt suur tähendus.
See on esmajoones haruldane energia ja sitkus. Eesti Loomingu veergudelt
on nüüdki igal eesti kirjanduse harrastajal võimalik lugeda palju sel-
lest, mis möödunud aastate jooksul olnud peidus raudeesriide taga. Eesti
Looming on ajakohane ja kirjanduslikult sama väärtuslik kui oma parema-
tel päevadel.

Kodumaal Looming, mis ilmus riikliku kultuurkapitali otsesel toetusel, oli meie vaimse eliidi ajakirjaks. Alles vabariigi lõpppäevadeks tõusis tema tiraazh 5000 eksemplarile. Pagulaspõlves ei saa me kõnelda eraldi mingist eliidist, kuna selle mõiste alla peavad kuuluma kõik meie pagulasühiskonna liikmed, mehed ja naised. Vähemalt peame püüdma selles suunas. Seda võime paremini tahte kaudu püsida Eesti Loomingu vaimsel tasemel. Ostes ja lugedes Eesti Loomingut hoia me vahedana oma mõtellekti, kesk võõrast ja meie rahvuslikele püüdlustele sageli vaenulikkude maailma. Me näitame ka "Eesti Loomingu" kaudu, et me oleme loomingu võimeline vabadust armastav rahvas, keda oleks ränk, õigustamatu ülekohus jätta ilma õigusest võida elada, töötada ja luua vabalt ja iseseisvalt orjaahelatest lõplikult vabastatud Eestis.